

baràs; i «de sentir-li a contar els seus tropells», «li féu un petó» i «estrenyent-se encara més fortament, apartaren la cara, per donar espai als ulls, i es miraren: «Vols dir? —li preguntà la Lluïsa. —Sí, *toixa* —contestà la Madalena—. I jo li seré padrinal!», Co-romines (*Pigmalió*, xvii, 235; O. C., 198a). No cal dir que des del Maresme segueix en ús general cap al Nord i passant en tota l'amplada els Pirineus orientals, és usual no sols en aquelles comarques sinó també en domini ross. El sentit originari pogué ser de la banda d'«esmussat, mancat d'agudes» (així *les tenalles toixes* Ripoll 1925), únic que creu *AlcM*, però aquí és també 'neci, poc llest, mancat de vivor' en general: «I el pobre, sense fer ni més ni menys, entre *toix* i tomany, anava tornant la bola pel forat», AntCayrol (CPCerdà, *Cont.*, 85). Sorprenent la variant *toi* que *AlcM* atribueix al CapTarr. i Conca de Barb. (mos-sàrab?, contaminació d'algun mot com *boi*=*boig*, *bebinoi*, *cofoi*?)

L'ús adjectiu és també mallorquí. Com ja fa constar ²⁰ el *DAG*. «grosero» i «estúpid» i d'allí en dóna cita en una cobla carlina de 1834: «per *toix* que siga un home, en lo servey del rey lo avivan»; i *AlcM* en dóna cita mall de 1923. És possible que hi hagi encara testimoni de l'ús adj. en *Cap Toix* o *Morro Toix*, a la Marina ²⁵ de Calp.⁴

De tota manera, que la cosa bàsica és que *toix* fos substantiu, ho podem deduir també del fet que, a Mallorca i altres bandes, se'n vagi haver de formar primer el derivat *toixarrut*, tal com a Menorca *toixut*, i ³⁰ tal com *forçarrut* és derivat de *força*, *testarrut* de *testa*, *caparrut* de *cap* etc. *Prim de tall* o *toixarrut* cita el *DAG*. del *Museo Balear* de 1877; i també en el sentit de «tonto, testarudo»; ja el registrà el *DFgra*. per «cabbessut, *torpe*», *AlcM* en dóna bones cites de PdAPe. ³⁵ nya i de les *Contarelles* d'AMAlcover, i en trobarem en tota mena d'escriptors mallorquins: «Per altra part, havia tornat *toixarruda*, i com que les injustícies la sublevaven, a estones no podia transigir amb l'objectivitat científica del marit», LVilallonga (*Bearn* ⁴⁰ xviii, 242). «La mort --- el menà a n'en Barrufet, per batzanot y *toixarrut*», AMAlcover (*Contarelles*, 262).

Però no és sols cosa de Mallorca car també s'usa en el Maestrat: «uns obrics *toixarruts* i de baixa qualitat», JPorcar (*BSCC* xiv, 247); on ja es veu que el ⁴⁵ matís està de la banda de 'tosquedat', 'grolleria', no pas per la banda de la tossudesa, ni de qualitats intel·lectuals. En fi, l'àrea de *toix* i derivats es prolonga a alguns parlars de Gascunya pirinenca: *tuš* a Carbone (H-Gar.); i d'altra banda a St. Martin d'Astarac per a ⁵⁰ «(couteau, ciseaux) émoussé, *entušât* a Luixon; i, en formes substantivades, com les del TUSCIES etimològic, *túšo* a Navarrenx-de-Big., *estuš* en parts de l'Est bearnès, *estušat* a Arbeost (*ALGc.* iv, 1226).

DERIV.: *Toixarrudesa* mall. (*DAG*.): «Wagner, sens dubte, ha revolucionat moltes coses, però no té el sentit de la mesura: no sap tallar a temps; per a alguns això es diu geni; jo li dic *toixarrudesa*» (Ll. Vilallonga). *Toixeria*.

¹ «Illeec ted anus, fortunis ex secundis, ad miseris ⁶⁰

vocat; / nam illaec tibi nutrix est, ne matrem censeas; / ego te redduco et voco ad summas ditias, / ubi tu locere in luculentam familiam, / und' tibi talenta magna viginti pater / det dotis», v. 562. — ² *Cicala* 'cigala', *sarracla*=cast. *cerraja*, *impedigo*=cast. *empeine* (port. *empigem*), *galapoco* 'tortuga', *mordago*=cast. *muérdago*. — ³ En el DCEC/DECH: ja deixo descartades les vagues i insostenibles temptatives d'etimologia diferent que feren Baist, Storm, GDiego i Bertoldi: aquest limitant-se al basc *toska* 'caolí' relacionava amb la família de *TASC/Gaul.* TASCOS (seguit per Whatmough, *Dial. Anc. Cant.*, 114), inadmissible per la A i per la ignorància del *tosca* romànic. No val la pena ja d'insistir ara en res d'això: V.-ho allà qui en tingui fantasia. No és impossible que en la dita «chi ha a far con *Tosco*, / non vuol esser losco», ja registrat en els antics *Proverbi Toscani*, hi hagi encara reminiscència del TUSCUS llatí pejoratiu, i que el sentit fos més el de 'murri, trapella' que el d'«astut' que hi veuen ells. — ⁴ Tothom que en parla dóna també el nom en aquesta forma, a un paratge famós de l'Alta Garrotxa, però és un disbarat, en lloc de *El Toix*. Batalla de c. 1872 en què el capítost carlí Savalls encerclà, destruí i empresonà la columna liberal de Nouvilas: és la serra que va del Coll de Camporiol a Toralles, pel N. de Castellfollit, més precisament el vessant S. d'aquesta serra (que pel vessant N. en diuen Serra de la Pineda, per una masia que hi ha d'aquest nom, 769 alt., 1 km.², SSO. d'Oix). He pogut estudiar en els llocs el descabdellament de l'acció, i assegurar-me que allà no ho diu en altra forma que amb -è, gent molt vella i de vida rústica; quasi tots pron. *tòč* (alguns *tòč*), 1984. La base fonètica ha de ser diferent de la de *toix* i *toixo*; probablement *toju* (*tojiu* etc.), amb l'obertura de *o* en síl·laba inicial (com en *roig*), potser pre-romà en relació amb *TOJO* (planta genistèria) DCEC (aran. *túža*, gc. *toujo*, *toujago* 'landier', cf. *TOIA*) ço que lligaria amb la vegetació del lloc.

Tosca, V. *tosc* *Toscó*, V. *tascó* *Toscos*, V. *tosc* *Toscarrada*, incorrecte per *tustarrada* *Tosel*, *tosella*, *toset*, *toseta*, *tosó*, V. *tondre* *Tosquedat*, *tosquejar*, *tosquera*, *tosquet*, V. *tosc* .. *Tosquirador*, *tosquirament*, *tosquirar*, V. *tondre* i *esquilar* *Tossa*, *tossada*, *tossador*, *tossal*, *tossalada*, *tossalar*, *tossalera*, *tossalet*, *tossaló*, *tossar*, *tossarró*, V. *tòs* *Tossec*, *tossegar*, *tossegós*, *tosseguera*, V. *tos* *Tossera*, V. *tos* i *tòs* *Tosseria*, *tosset*, V. *tòs* *Tossida*, *tossidor*, *tossiguella*, *tossiguera*, *tossina*, *tossinada*, *tossir*, *tossitja*, V. *tos* *Tossol*, *tossoló*, *tossolot*, +*tossone*ll, *tossuderia*, *-ssuneria*, *tossut*, V. *tòs* *Tost* (que només és nom de població no riu ni muntanya): *AlcM* contradient l'origen pre-romà establert per a *Tost*, *Taús* i *Taúste*, a E. T. C. I, 221, opina que ve del ll. *rōstum* (amb fantàstica semàntica), traïnt el seu habitual menyspreu de la fonètica: *Tost* té o tancada

TOST, adv. antigament 'de pressa' i després 'aviat',